

Ön itt van: [Főlap](#) / [Online](#) / [Kutatóterem](#)

/ Mészáros Márton: A HAZATÉRÉS HELLÁSZBÓL OLVASÁSI LEHETŐSÉGEI

Mészáros Márton: A HAZATÉRÉS HELLÁSZBÓL OLVASÁSI LEHETŐSÉGEI

Az az érdeklődés, amellyel az irodalomkritika és az irodalomtörténet-írás a kilencvenes évek közepén, végén Kovács András Ferenc költészetét követte, az ezredforduló után alábbhagyni látszik. Ez a megfigyelés vélhetően nem függetleníthető a vezető irodalomtudományi iskolák kérdésirányainak módosulásától, változásától sem. Míg ugyanis KAF költészete feltűnően dialógusképesnek mutatkozott olyan, erősen elméleti irányultságú olvasatokkal, amelyek az irodalmi szöveg eredendő nyelvi, intertextuális létmódját, irodalmiságát, vagy éppen a tradicionális szerzői pozíció elbizonytalanítását, majd felszámolását tették fel kérdésként, az értelmezések egy jelentős része, azután a fordulat után, amelyet nagyvonalúan talán mediálisnak nevezhetnénk, mintha kevésbé lelne vita- és beszélgetőpartnerre KAF újabb költészetében.

A kilencvenes évek közepére, ám legkésőbb a *Kompletórium* (2000) megjelenésének idejére megszülettek azok a kanonikus KAF-olvasatok, amelyek egyfelől máig ható érvénnyel kijelölték a KAF-líra értelmezésének lehetséges irányait, másfelől pedig

SHARE

bizonyos erősen kanonizált csomópontokat is meghatároztak a KAF-szövegkorpuszon belül. Szigeti Csaba *A hímfarkas bőre*^[1] és *Lábjegyzetek egy lábjegyzetelt palimpszesztushoz*,^[2] Kulcsár Szabó Ernő *Poesis Meoarie*, Kulcsár-Szabó Zoltán *„Hangok, jelek”*^[3], valamint Fried István^[4], Keresztury Tibor^[5] és H. Nagy Péter^[6] KAF-olvasatai olyan keretet állítottak föl, amelyhez képest a későbbi interpretációk jelentős része (értékítélet nélkül) továbbgondolásként, kiegészítésként, korrekcióként, gyakran azonban pusztán illusztrációként válik meghatározhatóvá. Jóllehet különböző hangsúlyokkal és következtetésekkel, de az ezen interpretációk által irányított (ráadásul jól körülhatárolható és nagy vonalakban egy irányba tartó) fogalmi keret – különböző minőségű – kulcsfogalmi (identitásvesztés, kulturális emlékezet, aposztrophé, prozopopeia, palimpszesztus, intertextualitás, katalógus, kaleidoszkóp, rhizomatikus stb) rendre visszatérnek a későbbi értelmezésekben is.

Időközben azonban a KAF-líra „erős” olvasatai szinte kivétel nélkül egyszersmind a kilencvenes években megjelenő új kritikai, irodalomtörténeti beszédmód „erős” szövegeivé váltak. Talán elegendő, ha itt csupán utalunk például arra a Kulcsár Szabó Ernő és H. Nagy Péter valamint Gács Anna közötti vitára, amelynek tétje – a mai horizontból nézve – talán nem kizárólag poétikai természetű volt. Akárhogyan is, mintha napjainkra éppen ezek az erős olvasatok váltak volna az újabb szövegek értelemzésének gátjaivá, bizonyos olvasatok mintha talán túlságosan is szorosan íródtak volna hozzá bizonyos KAF-szövegekehez, így sok kritikus szemében a KAF-líra olyan lezárt korpuszként tűnhet fel, amelyről már „mindent elmondtak”.

Mindezek fényében nem érdektelen egy olyan olvasat vizsgálata, amely láthatóan mit sem tud a KAF-recepció fent jelzett történéseiről (illetve egyáltalán nem ad számot erről az esetleges tudásról). Dunajcsik Mátyás fűtött hangú kritikája^[7] egyértelműen nem a KAF-recepcióban már az evidencia értelmében használt szempontrendszert alkalmazza, amennyiben az eredetihez való hűséget kéri számon a *Hazatérés Hellászból* című köteten; nem annyira az állítások radikalizmusa, mint inkább az érvelés önfelszámoló jellege okán érdemes ezt részletesebben is szemügyre vennünk. Dunajcsik írása a két, csaknem egy időben megjelent Kavafiszhoz köthető szöveget, a Déri Balázs által szerkesztett *Alexandria örök* című Kavafisz-fordításkötetet és Kovács András Ferenc *Hazatérés Hellászból* című verseskötetét hasonlítja össze, illetve – amint látni fogjuk – állítja szembe egymással. Az összevetés igénye nagyon is nyilvánvaló, sokkal fontosabb lehet az a kérdés, mit nyer vagy mit veszít az olvasó az igen radikális szembeállítás által.

Talán nem szükséges érveket keresnünk az afféle eredetkontextus-oppozíciók esendőségének bizonyítására, melyek szerint „Déri számára belső ügy és belső kényszer volt Kavafisz magyar megszólaltatása”^[8], míg „KAF féktelen nosztalgiaja és mohósága eluralkodott a Kavafisszal folytatott párbeszédén”^[9]. Nehéz értelmezni azokat a képeket is, amelyek Déri fordításait „a klasszicista ízlés festetetlen márványalakjaihoz”, KAF szövegeit pedig a Los Angeles-i cézárpalota fröccsöntött porticusaiban (sic!) felállított utánpótlásokhoz^[10] hasonlítja. (Bár ez utóbbi hasonlat intenciójától vélhetően elszakadva, később mégis hasznunkra lehet.) Meggondolkodtató persze, mennyire legitim eljárás a Dunajcsik által Dérinek tulajdonított eredetkontextus fordításmódot („Az *Alexandria örök* szerkesztője (...) filológus, ezért (...) az eredetihez minél hűbb, a költő életművét a lehető legszéleskörűbben bemutató műfordítás és szerkesztés mellett döntött.), miközben névleg elismeri a két szövegkorpusz különböző státusát (fordításkötet-átírat) a *Hazatérés Hellászból* szövegén számon kérni. A *Hazatérés Hellászból* Dunajcsik olvasatában az *eredeti* Kavafiszhoz képest túlságosan bőbeszédű: „Kavafisz

SHARE

költészete és költészeteszménye homlokegyenest ellenkezik azzal, ami KAF átíratait szervezi, tudjuk róla [ti. Kavafiszról – MM], hogy életművének darabjaival éppen úgy bánt, mint az egyes darabokban előforduló jelzőkkel és sallangokkal – nem szaporította, hanem ellenkezőleg, élete során fáradhatatlanul rostálta, ritkította őket^[11]. Persze megfelelő érveléssel akár a fordításkötetként való olvasás is alátámasztható, még annak ellenére is, hogy a *Hazatérés Hellászból* címdoldalán a szerző helyén hangsúlyozottan nem a Kavafisz, hanem a Kovács András Ferenc jelsor szerepel, a Dunajcsik-olvasat azonban eredendő (ám rontott) transzparenciát tulajdonít a *Hazatérés Hellászból* szövegének, amelynek legfőbb hibáját abban látja, hogy rajta keresztül éppen Kavafisz szövegét nem képes megpillantani. Jól példázza ezt az az általa bevezetett fogalom-pár, amely az „eredetihez” való hűség hierarchiájában helyezi el a *Hazatérés Hellászból* szövegeit: a *pszeudo-kavafiszi versek* (KAF saját, Kavafisz ihlette versei^[12]) és a *meta-kavafiszi versek*, amelyek Dunajcsik meghatározása szerint „olyan átíratok, melyeknek kiindulási szövegei megtalálhatók az eredeti Kavafisz-oeuvre darabjai között is, jellegükre nézvést pedig valahol félúton állnak a műfordítás és a tovább-, illetve átírás között”^[13]. Nem perdöntő, de a hűség-hűtlenség dichotómiából való kilépés lehetőségére éppen a KAF-életműben is szép számmal találhatnánk példákat, legnyilvánvalóbban abban a *Jack Cole daloskönyvében*, amely – lévén fiktív fordítás – arra hívja föl a figyelmet, hogy akár olyan szövegek is olvashatók fordításként (target), amelyeknek eredetije (source) nem csak, hogy ismeretlen az olvasó számára, hanem még csak nem is „létezik”. A fordítás (target), ebben a felfogásban tulajdonképpen épp a forrásszöveg ismeretének hiányát feltételezi; a célszöveg a forrásszöveg helyére áll a fordítás fogyasztója számára, Lejeune-t parafrázálva: egy olyan paktum jön létre olvasó és fordító között, amelyben az olvasó – mintegy automatikusan – hitelesnek, sőt transzparensnek tekinti a célszöveget, egyszerűen nem véve tudomást arról, hogy nem az „eredetit” (source) olvassa.

Ezen a ponton azonban még mindig csak Dunajcsik olvasatának

„filológiai központú”^[14] fordításeszménye állna szemben egy a „filológiai precizitást” az egyéb szempontoknak „feláldozó” fordításeszménnyel. Az a retorikai megoldás azonban már zavarba ejtő, amely valójában egy sajátos kettős mércét hivatott elleplezni: „Felmerülhet persze a kérdés, hogy van-e értelme egyáltalán ennek a szétválasztásnak, [ti. a meta-kavafiszi és a pszeudo-kavafiszi versek szétválasztásának – MM] ha végső soron feltételezhető, hogy maga a kötet pontosan erről a szétválaszthatatlanságról kívánna szólni? Mindenképpen. Hiszen maga a kötet is egyértelművé teszi, hogy a benne foglalt szövegeknek *valami* közülük mégiscsak van az eredeti Kavafisz-korpuszhoz; ha pedig így áll a dolog, annak nyomára, hogy *mi* közülük van hozzá, csakis az eredetikkel való szembeállítás során juthatunk – ez a szembeállítás pedig már csak azért is kötelessége a kötetet kezébe vevő kritikusnak, mert másként sehogyan sem tudná értékelni KAF önmagában vett teljesítményét anélkül, hogy közben ne óhatatlanul is Kavafiszról beszéljen inkább.” Nem tanulságok nélküli felfigyelnünk az utolsó mondat nem is annyira finom eltolására: a Dunajcsik-szöveg a mondat elején még a „Kavafisz-korpuszsal”, magukkal az újjörög „eredetikkel” való összevetést tekinti kötelességének, a mondat végére már sokkal általánosabban, egy „Kavafiszról szóló beszédben” határozza meg saját feladatát. Annál is meglepőbb ez az eljárás, mert Dunajcsik olvasata különben nagyon is hajlamos megkötni a maga „fordítói paktumát”, a kontrollinstancia azonban saját elvárásaival (maga által támasztott kötelességével) ellentétben *nem* az eredeti Kavafisz szöveg (source), hanem mindvégig, csakis és kizárólag Déri Balázs fordítása (target).

SHARE

Az elemzés leginkább szövegközpontú fejezetében következetesen Déri fordítására hivatkozva aposztrófálja szószaporításként, illetve köznyelviesítésként, néhol pedig vulgarizálásként a KAF-szöveg eljárásait, megállapítva, hogy „az átírás nagyjából ki is merül ebben a két poétikai fogásban: a nyelvi átformáláson túl ez az eljárás nem érinti érdemben a versek tartalmát, üzenetét, végkövetkeztetését”^[15] Felvethető persze, hogy ha a versek eleve adottként feltételezett „tartalma, üzenete, végkövetkeztetése” nem csorbul KAF szövegében, akkor egy hűség-hűtlenség oppozícióval operáló olvasatban mi indokolhatja a heves elutasítást? Amennyiben pedig a „szószaporítás, vulgarizálás” alakzatai mégis a hűtlenség irányába tolják el a szövegeket, hogyan lehetséges, hogy az Audentől citált „unique tone of voice”-ot „Kavafisz költészetének minden fordítást túlélő [kiem tőlem – MM], nyelvek fölötti minőségét” kizárólag a *Hazatérés Hellászból* szövegeibe nem sikerült átültetni?

Érdemes azonban felhívni a figyelmet a látszólag súlytalan „nyelvi átformáláson túl” közbevetésre, ezen a ponton mindenek előtt az válik láthatóvá, hogy a valódi ellentét talán nem is az *Alexandria* örök és a *Hazatérés Hellászból*-között, sokkal inkább Dunajcsik Mátyás olvasata és a két szöveg nyelvfölfogása között húzódhat. A nyelvtől független tartalom képzete ugyanis nyilvánvalóan éppolyan távol áll Déri fordításaitól, mint KAF „átírataitól”. Déri, amint azt meglepő módon maga a Dunajcsik-szöveg is idézi, nem valamiféle „nyelvek fölötti minőség” átmentése érdekében mond le például a rímekről, hanem nagyon is nyelvközpontú megokolások alapján: fontosabbnak tartja „az eredeti vers retorikai, grammatikai szerkezetét, ismétlődő szavainak önértelmező utaláshálóját.”^[16]

A fentiek után valószínűleg nem meglepő, hogy a *Kavafisz – Hányszor is?* szövege még az intertextualitás jelentésképző potenciálját is megvonja KAF „átírataitól”: „számomra úgy tűnik, hogy a kritikai közbeszédben még csak csírájában indult meg az a folyamat, hogy e jelenségek felismerésén és regisztrációján kívül kialakuljanak olyanfajta értékelési szempontok, melyek alapján megállapítható volna, hogy milyen a jó, a *sikerült* és milyen a rossz, *sikerületlen* intertextualitás; tudtommal a *Hazatérés Hellászból* eddigi kritikái is mind megelégedtek azzal, hogy a kötetet mozgató ilyen jelenségeket mintegy leltározzák, anélkül, hogy komolyabb értelmezésnek vetették volna alá őket, túllépve az irodalomtudományi szlogenek szövegbe illesztésén. Pedig véleményem szerint ma már (ittthon is) jóval túl vagyunk azon, hogy az intertextualitás olyan forradalmi nóvum legyen, melynek pusztá jelenléte szavatolná egy irodalmi mű értékét.”^[17] Az intertextualitás kizárólag szerzői technikaként való felfogása (vö. sikeres, illetve sikertelen intertextualitás) nyilvánvalóan a főntebb már taglalt eredetkontextus megközelítéssel hozható összefüggésbe, az a megfigyelés azonban, miszerint a hazai kritikai beszéd pusztán az intertextualitás felismerésénél és regisztrációjánál tartana – a Dunajcsik-szöveget idézve – „egész egyszerűen ordító nonszensz”. Ordító nonszensz például éppen a KAF-recepciót tekintve, a bevezetőben említett kanonizáló olvasatok mellett ugyanis meggyőző hatékonysággal használják az intertextualitás dialogikus felfogásából adódó értelmezési lehetőségeket Lőrincz Csongor, Oláh Szabolcs, de akár Zanin Éva, Fürth Eszter, Kolozsi Orsolya és Payer Imre dolgozatai is: a mai magyar irodalomban kevés recepció büszkélkedhet annyi az intertextualitást „komolyabb értelmezésnek alávetett” olvasattal, mint éppen a KAF-recepció.

Az már valóban mellékes, hogy az ultima ratioként alkalmazott Bónus-idézet^[18] bár az érvelés azt sugallhatja, *a jelenkori* kritika hiányosságaira utal, valójában egy 1997-es Orbán Ottó tanulmányból származik. Dunajcsik szövege, miután nyilvánvalóvá tette, az intertextualitás legfontosabb funkcióját a szövegek egymást értelmező

SHARE

párbeszédében látja, –váratlanul – mindössze egyetlen mondatban rögzíti a kudarc tényét: „Márpedig a *Hazatérés Hellászból* esetében, miután igazi alexandriaihoz méltóan végigbogarásztam a kötetben egybefont Kavafisz- és KAF-szólamokat, nem nagyon sikerült megtalálnom azt a pontot, ahol akár Kovács András Ferenc, akár Konsztandinosz Kavafisz, akár az olvasó túl sok mindennel gazdagodna.” Hiányérzet maradhat az olvasóban annak kapcsán, hogy a szöveg miért nem közli e zsákutcába jutott értelmezési kísérlet részleteit, talán mégsem volna tanulságok nélküli, milyen technikákkal, milyen kérdézési horizontból jutott az olvasat erre a lehangoló következtetésre; ennek hiányában nehéz eldönteni, a kudarc a *Hazatérés Hellászból* korlátozott dialógusképességéről tudósít-e, vagy valami másról.

Amennyiben mégsem elégednénk meg azzal az eredménnyel, hogy KAF-átiratai nem állják ki egy ilyen „filológia-központú” fordításeszemély próbáját, vesztesen kerülnek ki a „hű fordítás” – „hűtlen fordítás” oppozíciójából, még mindig nyitva áll előttünk az a lehetőség, hogy a KAF-szövegek kontextusából próbáljuk meg értelmezni a kötet egyes szövegeit: ez az eljárás az *Alexandia örök* szövegeihez is új utakat nyithat. Nyilvánvalóan adódik KAF másik „fordításkötetével” a *Jack Cole daloskönyvével* való összevetés, amely – mint utaltunk rá – a forrásszöveg hiányában eleve értelmetlennek mutatja a fordításnak, a nyelvek közlekedőeszközeként való felfogását. A KAF-életműben azonban számos olyan szöveget is találhatunk, amely nem csupán két nyelv közti, de bármiféle transzformáció sikeressége (hűsége) iránt kétségeket támaszthat.

Hazatérés Hellászból

Ha mármost az *És Christophorus énekelt* tapasztalata felől olvasva – lemondva tehát a transzformálhatóság, az eleve elérhetetlen „hűség” kritériumáról – visszatérünk a *Hazatérés Hellászból* szövegéhez, talán így pontosíthatnánk a Dunajcsik-szöveg által is megfogalmazott kérdést: milyen viszonyban vannak KAF átiratai Déri fordításaival és természetesen Kavafisz szövegével, amely azonban a legtöbb magyar olvasó számára alapesetben egy jelen nem lévő, „előfeltételezett tárgy”^[19]. Olyan előfeltételezett tárgy, amelyet – hiszen éppen ez a fordítások, átiratok célja – a maga „közvetítetlen teljességében” nem pillanthatunk meg, viszont amelyről talán éppen akkor tudhatunk meg többet, amennyiben az egymással „rivalizáló” olvasatokat dialógusra engedjük jutni. A *Hazatérés Hellászból* című vers azért lehet megfelelő példa egy ilyesfajta összevetésre, mert mindazok az eljárások megfigyelhetők rajta, amelyeket Dunajcsik olvasata szószaporításként, illetve köznyelviesítésként definiált.

Hazatérés Hellászból

Déri Balázs fordításában

Tehát hamarosan befutunk, Hermipposz.

Holnapután, gondolom: így mondta a hajóskapitány.

Legalább a mi tengerünkön hajózunk:

Ciprus, Szíria és Egyiptom vizein,

SHARE

pátriáink szeretett vizein.

Miért vagy ily hallgatag? Kérdezd meg a szívedet: amíg Hellásztól távolodtunk,
nem örvendeztél te is? Érdemes áltatni magunkat? –Nyilván nem lenne göröghöz
méltó.

Fogadjuk már el az igazságot:

mi is görögök vagyunk – mi mások lennénk? –,
de ázsiai vonzalmakkal és érzelmekkel;
de olyan vonzalmakkal és érzelmekkel,
amelyek néha idegenkedést keltenek a görögségben.

Nem illik hozzánk, Hermipposz, hozzánk, filozófusokhoz,
hogy olyanok legyünk, mint némely kiskirályunk,
(emlékezz csak, hogy nevettünk rajtuk,
mikor meglátogatták dolgozószobáinkat):
akiknek tüntetően hellenizált
és (micsoda szó!), makedón külszíne alatt
hol Arábia bújik elő egyre-másra,
hol Média, melyet nem lehet ráncba szedni,
és micsoda nevetséges trükkökkel igyekeznek
az istenadták, nehogy észre lehessen venni.

Ó, nem, nem illenek ezek a dolgok hozzánk.
A magunkfajta görögöknél nem járja az efféle kisszerűség.
Szíria és Egyiptom vérét,
mely ereinkben folyik, ne szégyelljük:
érezzünk iránta tiszteletet és legyünk rá büszkék!

Hazatérés Hellászból

Kovács András Ferenc átiratában

SHARE

Mind közelebbi a várva várt,
az édes megérkezés, Hermipposzom.
Holnapután tán - azt hiszem,
épp így mondta minap a hajóskapitány. Mindenesetre már a mi tengerünkön
szállunk mind keserűbb habokat hasítva
Ciprus, Szíria és Egyiptom szép vizein,

drága hazáink szép, szeretett vizein.

Miért vagy hallgató? Kérdezd csak meg szíved, Hellásztól egyre messzebb távolodva,
nem érzed azt, hogy egyre jobban örvendsz,
s örülni tudsz megint, nagyon, mint kisgyerek? Vajon megéri még csalatni önmagunk?
Sehogy sem illik áltatás hozzánk,
sem más hozzánk hasonló, magunkfajta göröghöz.

Fogadjuk el hát mostantól igaznak azt,
hogy görögök vagyunk mi is... Mi másak
volnánk? Tán egyebek lehetnénk? Mi is
mind görögök vagyunk, hanem egy kicsit
izgágább szerelmekkel, indulatokkal és
ázsiaibb érzékenységekkel volnánk megáldva.
Nyilván, szerelmeink s érzékenységeink
néha ezért is elég különösnek, távoliaknak,
sőt: idegennek tűnnek a pánhellénizmustól –
legalábbis a törzsökös összegörögök szemében.

A magunkfajta filozófusoknak, Hermipposzom, sehogy sem illik éppen úgy
viselkednünk, mint ama göggel pattogó, szélgörcsösen vonulató, dicsőségükben
szögletesre
dermedt, döllyfös királyocskáknak...

(Emlékszel-e, Hermipposzom, hogy mennyit, ó,
mennyit röhögtünk rajtuk és nagy sleppjükön,
midőn tahók, tanácsadók s bösz talpnyalók
élén nyomultak dolgozószobánkba ők,
kegyes vizitre, munkánk látogatni meg?
Emlékszel külsejükre még, barátocskám?)

Gondold csak el, hogy fennkölt küllemük s egész
megjelenésük mennyire furcsán, szembeszökően
ősgörögösre volt megalkotva; vagy (ami rosszabb)
mily makedónra vették hős figurájuk fölépítését!
Holott a fontos, gondosan megtervezett,
ízléstelen külsőn, s viselkedésükön
is olykor-olykor átütött egy kósza jel,

SHARE

mely tán Arábiából származott velük,
máskor meg egy véletlen gesztus, ősi jegy,

mit Médiából hoztak volt családilag,
s hiába is próbálták elkendőzni, mert
még Baktriónak mélye véste rég beléjük
jaj, mennyi jel, jegy, mennyi heg, takart titok,
hány elszalajtott, hiú szó, félmozdulat!

Átlátszók lettek ők, leplezhetetlenek...
S milyen kicsiny, nevetséges fortélyokat
agyaltak ki, hogy mások észre sem vegyék
a vélt hibáikat, miket hiába rejtenek
palást alá – mindenki mindet tudja már,
hisz dugdoshatják bármiképp, úgy ismerik,
akár a megkopott, rossz pénzt, szegényeket.

Hozzánk azért ilyesmik mégse illenek.

A magunkfajta görögök még sohasem vetemedtek ripők kicsinyeskedésre, sem ócska
húzásokra:

nekünk, Hermipposzom, nincs semmi restellnivalónk.
Minek szégyenlenénk mi, pont mi, a sorsot,
a pusztá tényt, hogy Szíria és Egyiptom vére
kering ereinkben? Inkább becsülni illenék a vérünk,
s viselni büszke méltósággal, áradón, úgy, ahogy olykor
fölbuzog, elkeveredten előmlik, zúg az időkben.

A vers(ek) a *kiadatlan*, vagy *hátrahagyott* versek közül való(k). Mind Déri, mind KAF
szövege jelöli Kavafisz „intencióit” (kiadott-kiadatlan-megtagadott) míg azonban az
Alexandria örök – azáltal, hogy a *kiadott* szövegektől külön közli a „kétes státusú”
szövegeket – az „intenció” megerősítésében, KAF megoldása, az „időrendi” közléssel a
szerzői intenció elmosásában érdekelt. Nem mellékes maga a megfogalmazás sem,
Dérinél a „kiadatlan versek” (*Ismeretlen Kavafisz*) a fosztó képző révén, valamiféle
tökéletlenséget, bizonytalanságot sugall, KAF-nál a „hátrahagyott versek” sokkal
inkább a továbbgondolás igényét implikálhatja. Nyilvánvalóan ezzel hozható
összefüggésbe az is, hogy KAF verziója éppen egy ilyen köztes, bizonytalan státusú
verset (KAF terminológiájában a *megtagadott* és az *elismert* közötti) szöveget emel a
kötet kitüntetett, központi, címadó pozíciójába.

SHARE

Déri szövege első olvasatban egy identitásválságról tudósíthat, pontosabban egy paradox identitásról: a szöveg egyes szám első személytel jelölt, magát görögként meghatározó alakja éppenséggel *Hellásztól távolodva* kerül egyre közelebb a hazájához. Magának a paradoxonnak felismerése és artikulálása a görög identitás következménye (*Érdemes áltatni magunkat? –Nyilván nem lenne göröghöz méltó.*) A paradoxon azonban feloldhatónak látszik, a görög identitás ugyanis a „filozófus görög” identitására szűkül (*Nem illik hozzánk, Hermipposz, hozzánk, filozófusokhoz*) akinek esetleg a görögsége is filozófusságából következhet. Ebből a nézőpontból a „kiskirályok” külszíni görögsége (amely azonban nem képes elfedni a valódi, nem-görög eredetet) valóban nevetségesnek tűnik. Ettől az én elhatárolódik, a szöveg pedig egy „szellemi görögség” „külszíni görögség” ellentétben juthat nyugvópontra.

KAF verziója nem csupán a szerző kiléte okán, hanem elsősorban azért, hogy nyelvezete jól beilleszthető a KAF-szövegek nyelvezetébe, már első olvasásra egy kitégített kontextusban értelmezhető: nyilvánvalóan megidézhetheti az anyaországi – kisebbségi lét ellentmondás speciálisan magyar vonatkozásait is. Az efféle kontextust tágító utalások a *Jack Cole daloskönyvétől* sem idegenek, ott az indián őslakosság értelmezhető a kisebbségi lét jelölőjeként. Míg Dérinél az identitás megkérdőjelezhetetlen „igazságként” jelenik meg, amelynek elfogadása vagy elutasítása nem befolyásolja a tényt magát (*Fogadjuk már el az igazságot: / mi is görögök vagyunk – mi mások lennénk? –.*) KAF változatában – valószínűleg a fentiekől sem függetlenül – az identitás sokkal inkább döntés, beletörődés eredménye (*Fogadjuk el hát mostantól igaznak...*). Ez a bizonytalanság magyarázhatja azokat a (Dérihez képest) betoldásként, továbbírásként értelmezhető strófákat is, amelyek a szobába lépő „királyocskák” képét bontja tovább, ők jelentik ugyanis azt az ellentétet, amihez képest az identitás meghatározódik. KAF szövegében a lelepleződés totális (*átlátszók lettek ők, leplezhetetlenek*) sőt, úgy tűnik, éppen a leplezés vágyának következménye: (*furcsán szembeszökően / ősgörögösre volt megalkotva*).

Az identitás egyetlen vállalható alapja ebben a koncepcióban az eredendő nem-önidentikusság beismerése. Amennyiben egy önreflexív olvasatban a *Hazatérés Hellászból vers* illetően értelmezését (amely Déri változatától sem teljesen idegen, pusztán a hangsúlyai mások) a *Hazatérés Hellászból* kötetre olvassuk vissza, megfelelő indoklást kaphatunk arra, a KAF- szöveg miért választja a fordítás – átköltés – továbbírás egyszerre hű és hűtlen paradox identitását. A „királyocskák” lelepleződésének pillanatában megjelenő „jel, heg, bevésődés,” alakzatainak megjelenésével ugyanis újabb lehetőségek nyílhatnak meg az értelmezés számára, azt sejtetve, a „paradox identitás” valamiképpen nyelvi események következménye volna: „jaj, mennyi jel, jegy, mennyi heg, takart titok, / hány elszalajtott, hiú szó, félmozdulat!”. A sorok akár a *Nászének, égetett agyag* című vers szintén központi képét is megidézhetik: „De lángjainkban annyi költemény, vers: szerelmi himnusz, / bölcs / Rovátka heg! Kirajzolódott bennünk annyi írás!” amelynek értelmezésbe való bevonásával egyértelműen egy nyelvi szférába kell helyoznunk a *Hazatérés Hellászból* eseményeit.

Amennyiben a *Hazatérés Hellászból* „királyocskái” a nem önidentikusnak tartott nyelvi „hegek, jegyek, jelek” eltüntetésén munkálkodnak, nemcsak az egyetlen rögzíthető identitás esélyét veszítik el, de a hűségre törekvő fordításesszmény karikatúráiként is értelmezhetők. Figyeljünk föl rá, hogy KAF szövegváltozatában az eredetiségről (görögségről) való lemondás a pátoztól sem mentes (nekünk,

SHARE

Hermipposzom, nincs semmi restellnivalónk. / Minek szégyenlenénk mi, pont mi, a sorsot, a pusztá tényét, hogy Szíria és Egyiptom vére kering ereinkben?) azonban míg Déri verziójában a görögség, itt a „keverék eredet” határozható meg tényként, igazsággként.

[1] SZIGETI Csaba, *A Hím farkas bőre*, Jelenkor, 1990/5.

[2] SZIGETI Csaba, *Lábjegyzetek egy lábjegyzetelt palimpszesztushoz*. Jelenkor, 1993/11

[3] KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, „*Hangok, jelek*”, Nappali Ház, 1995/3.

[4] FRIED István, *Kölcsey Ferenc „költőzködő” verssorai*, Tiszatáj, 1995/4.

[5] KERESZTURY Tibor, *Benne és fölötté*, Alföld, 1990/4.

[6] H. NAGY Péter, *A szöveghatárok feloldódása =Az irodalmi szöveg antropológiai horizontjai*.

[7] Dunajcsik Mátyás, *Kavafisz – Hányszor is?*, Holmi, 2007. május.

[8] Dunajcsik Mátyás, *Kavafisz – Hányszor is?*, Holmi, 2007. május, 518.

[9] Uo. 525.

[10] Uo.

[11] Uo. 523.

[12] Uo. 519

[13] Uo.

[14] Uo. 518.

[15] Uo. 522.

[16] Konsztantinosz P. KAVAFSZ, *Alexandria örök*, Pozsony, Kalligram, 2006.

[17] Dunajcsik, *i.m.*, 523.

[18] „az intertextualitás mint funkció akkor hatékony, ha a korábbi szövegekhez való »visszanyúlás« úgy kelti életre a megidézetteket, hogy az általa értelmező és értelmezett is több lesz, mint önmaga” BÓNUS Tibor, *„én ejtem a szót, de valaki más beszél”*(?) = Uő., *Diskurzusok összjátéka*, Budapest, Balassi, 2001, 104.

[19] Vö: „az intertextus (...) nem az idézés tárgya, hanem egy előfeltételezett tárgy. Az intertextus maga (...) ismeretlen is maradhat”. Michael RIFFATERE: *Az intertextus nyoma*. Helikon, 1996/1-2 72.

SHARE

Keresés

Q Keresés ...

Megjelent a legújabb Tempevölgy!

Tempevölgy

Kultúra – Művészet – Tudomány

Kemény István ■ Juhász Róbert ■ Murányi Sándor Olivér ■ Farkas Arnold Levente ■ Jahoda Sándor ■ Littner Zsolt ■ Császár Irma Tímea ■ Vojnics-Rogics Réka ■ Dobó Gábor ■ Szeredi Merse Pál ■ Kelemen Erzsébet ■ Ladányi István ■ Lapis József ■ Bartha Judit ■ Vigyikán Villő ■ Dániel András

Benne:

Kemény István, Juhász Róbert és Jahoda Sándor verse. Murányi Sándor Olivér, Farkas Arnold Levente és Littner Zsolt prózája. Császár Irma Tímea és Vojnics Rogics Réka gyerekirodalmi tanulmányai. Dobó Gábor, Szeredi Merse Pál, Kelemen Erzsébet és Ladányi István tanulmányai Kassák folyóiratainak hatásairól. Lapis József, Bartha Judit és Vigyikán Villő tanulmányai Dániel András Kuflik sorozatról.

SHARE

Kövess minket!

Rendezvények

18. Balatonfüredi Nemzetközi Gitárfesztivál

...

Bővebben...

SHARE

BALATONFÜRED

KULTURÁLIS NONPROFIT KFT.

**Petőfi
Kulturális
Ügynökség**

SHARE

**Nemzeti
Együttműködési
Alap**

Alap

MINISZTERELNÖKSÉG

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

SHARE

TEMPEVÖLGY

8230 Balatonfüred, Szent István tér 1.

szerkesztoseg@tempevolgy.hu

A folyóirat megvásárolható az InMedio és Relay elárusítóhelyein, valamint megrendelhető a szerkesztőség címén.

Kiadványaink megvásárolhatók a Bookline.hu, a Líra.hu oldalon, a Libri és a Líra könyvesboltokban, az Írók Boltjában, a Vaszary Galéria könyvesboltjában és más könyvárusító helyeken.

IMPRESSZUM

Főszerkesztő: Tóbiás Krisztián

Alapító szerkesztők: Cserép László, Praznovszky Mihály

Szerkesztők: Burza Patrícia Kármén, Konkoly Dániel, Lanczkor Gábor, Mészáros Márton, Rácz Péter

Főmunkatársak: Kocsis Zoltán, Szőcs Géza, Tomaso Kemény

Kiadó: Balatonfüred Városért Közalapítvány

8230 Balatonfüred, Szent István tér 1.

Felelős kiadó: Molnár Judit

BALATONFÜRED VÁROSÉRT KÖZALAPÍTVÁNY

8230 Balatonfüred, Szent István tér 1.

Elnök: Molnár Judit

Adószám: 18922651-2-19

Bankszámlaszám: 73200010-11285438

© 2024 Tempevölgy. Powered by WebLION CMS&Host.

SHARE

